

ƏDƏBİYYATSÜNASLIQ
Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi

UOT: 821.512.162(091)

Zəkulla Bayramlı*

NƏSİMİ VƏ CAHAN ŞAH HƏQİQİ

Xülasə

Maqalədə böyük Azərbaycan şairi İmadəddin Nəsiminin özündən sonrakı azərbaycanlı hökmdar-şair Mirza Cahən şah Həqiqinin yaradıcılığına təsirindən danışılır. XV ərsdə yaşayıb-yaratmış Qaraqoyunlu hökmdarı Cahən şah Həqiqinin lirik qəzəllərinin Nəsiminin ayrı-ayrı qəzəllərinə nəzərə, yaxud bənzətmə olması faktlarla sübut olunur. Həqiqinin də, eynən Nəsimi kimi, lirik qəzəllərində hürufizim tələminin ideyalarını təbliğ etdiyi, öz əqidə və məsləki uğrunda ölmədən belə çəkinmədiyi əsərlərindən gətirilən misallarla göstərilir.

Açar sözlər: Nəsimi, hürufizim, Nəsimi, qəzəl, Həqiqi, nəzirə

Giriş. Anadilli ədəbiyyatımızın ilk ən görkəmli nümayəndələrindən biri olan İmadəddin Nəsimi özündən sonrakı bütün türk-müsləman ədəbiyyatına güclü təsir göstərmişdir. Şərqin ən qüdrətli şairlərindən biri kimi tanınan, üç dildə misilsiz əsərlər müəllifi olan Nəsiminin şöhrəti faciəli ölməyindən sonra yaxın-uzaq ölkələrə yayılmış, ölməz qəzəl və qəsidələrinə çoxlu nəzirə və bənzətmələr yazılmışdır. Təsədüfi deyil ki, görkəmli türk tədqiqatçısı M.F.Köprülü onu "Azəri ədəbiyyatının ən böyük şəxsiyyəti, təsədüfün vüs'ət və davamı etibarilə bütün türk ədəbiyyatının ən yüksək mürəkkəblərindən biri", "Osmanlı ədəbiyyatı üzərində də pək dərin izlər buraxmış ilahi sənətkar" kimi səciyyələndirmişdir [1, s.13]. Nəsimi əsərlərindəki xurafat və fanatizmin tənqidi, insan şəxsiyyətinə hörmət və qayğı, qadın azadlığı və hüquqlarının yüksək qiymətləndirilməsi, həyatsevərlik və b. kimi yüksək bəşəri ideyalar sonrakı ədəbiyyatımızda da ardıcıl tərənnüm olunmuş, başqa şairlərimiz tərəfindən daha da inkişaf etdirilmişdir.

Türk-müsləman dünyasının Lütfi, Əlişir Nəvayi, Xəlili, Cahən şah Həqiqi, Şah İsmə-

yıl Xətai, Süruri, Həbib, Məhəmməd Füzuli, Kişvəri, Qövs, Nabati, Seyid Əzim Şirvani, Şeyxi, Niyazi, Bəyazi və b. kimi görkəmli sənətkarları Nəsimi qəzəllərinə dərin rəğbət bəsləmiş, onun misilsiz poeziyasından bu və ya başqa şəkildə təsirlənmişlər. Ancaq biz burada daha çox hürufizmə meyil göstərən, "ənəl-həq" ideyasının daşıyıcısı kimi tanınan və öz əsərlərində Nəsimi ənənələrini davam etdirən Azərbaycan şairi Cahən şah Həqiqinin yaradıcılığında söz açmaq istəyirik. Orta yüzillər divan ədəbiyyatımızın hökmdar şairləri arasında özəl yeri olan görkəmli dövlət xadimi, Qaraqoyunlu hökmdarı Mirza Cahən şah Həqiqinin hürufizim tələminə və Nəsiminin üsyankar poeziyasına dərin rəğbəti danışılmazdır. "Hürufiliyi qəbul edən ilk hökmdar" adıyla tarixə düşən Mirza Cahən şah, Nəsimidən fərqli olaraq, türk və fars dillərində yazdığı əsərlərində "humanist insan tələmini bir qədər mülayim tərzdə əks etdirmiş", "eyni zamanda özünün Fəzlullah Nəsimiyə bağlılığını tez-tez nəzərə çatdırmışdır" [2, s.374-375]. Bəzi qaynaqlara görə, Nəsiminin ölümündən sonra qızı Yusif adlı bir şəxsə birlikdə Cahən şahın hakimiyyəti dövründə hürufilik təbli-

ğatını yenidən canlandırmağa çalışmışdır. Hətta bu zaman Təbrizdə guya 500 nəfərə yaxın hürufinin yandırıldığını və qətl edildiyini də göstərən rəzlər olmuşdur [3, s.247; 4, s.217]. Sovet dövründə daha çox qabardılan bu hipoteza ilə qeydsiz rəzləşmə qeyri-mümkündür. Hürufilik tələminə dərin rəğbət göstərən, hətta hürufiliyi qəbul edən və Nəsimi təsirində çoxlu qəzəllər yazan inə və həssas ürəkli hökmdar-şairin belə bir amansızlığa yol verdiyinə inanmaq çətindir.

Məlum olduğu kimi, Həqiqinin divanı tam halda dövrümüzdə qəlib çıxmamışdır. Amma bu gün onun əlimizdə olan, təəssüf ki, sayı o qədər də çox olmayan lirik qəzəllərində hürufizmin yaradıcısı Fəzlullah Nəsiminin adı hər yerdə böyük hörmətlə anılır:

*Vüsəlini bilirəm kam ilən zi Fəzlullah,
Məni-şikəstə kamə vüsəl böylə gərək.*

Təsədüf deyil ki, Həqiqi də ərəb əlifbasının hərflərinin bütün canlı və cansız varlıqlarda, özəlilə, gözəl və kamil insanın üzündə əks olduğunu bildirir:

*Ayeyi-səb'ül-məsanı xətti-rüxsarındadır,
Lövhi-məhfuzun hürufu nəqşi-didərinədir*
[2, s.376].

Hürufilik tələminin fəlsəfəsindən irəliləyən b. kimi təşəbbü-bənzətmələrlə yanaşı, o, həm də birbaşa Nəsiminin işlətdiyi bədi təsvir və ifadə vasitələrindən sıx-sıx yararlanır, ustasına olan rəğbət və ehtiramını açıqca bəyan etməkdən çəkinmir. Məsələn, məhz Nəsimi ləksikasında bizə bəlli olan "gövhəri-laməkan", "şərhi-bəyan", "fəzli-həq", "eşq Mənsuru", "zənnü-güman", "kövnu-məkan" və s. söz və söz birləşmələrinə Qaraqoyunlu hökmdarının qəzəllərində tez-tez rast gəlinir:

*Mənsuri-eşq olanda Həqiqi zə fəzli-həq.
Anur müni ayatı-ne'mən nəsir ola* [4, s.244].

Göründüyü kimi, burada şair yalnız Həllac Mənsuru yad etməklə qalmır, həm də həqiqin fəzlini, yəni hürufizmin banisi, Nəsiminin ustadı Fəzlullahın da adını çəkir və onu "həqiqin fəzli" adlandırır. Başqa bir qəzəldə isə açıqca

hüruf elmindən, hərflərin sirlərindən söz açır və bu elmi sevgilinin gözəl üzündə kaşf etdiyini göstərir:

*Yüzünü hər kim ki gördü, sidrətül-ə'la dedi,
Vəchinə hər kim ki baxdı, cənnətül-mə'va dedi.*
...Xizrə ləbindən nəşib oldu həyatı-cavidan,
Çəşməyi-həyvannə sərçəməyi-əhya dedi.

*...Katibi-qüdrət qələm çəkdi cəmalın ləvhünə,
Ol xətti xəlın hürufin elmüs-səma dedi.*
...Çün Həqiqi gördü rüxsarın hürufi-ayatin,
Aforin, səd aforin "bər sün'i ma oha" dedi
[4, s.247].

Onu da deməli ki, Həqiqi də, eynən Nəsimi kimi, nöinki öz əqidəsi və məsləki uğrunda mübarizədən çəkinmir, hətta bu yolda ölümə belə hazır olduğunu dəfələrlə dila gətirir, sanki Həllac Mənsur və İmadəddin Nəsiminin ölümünə həsəd aparır:

*Ey Həqiqi, eşq ilən meydana gir Mənsurvar,
Boynunu çək də, andan istə payı-darını*
[4, s.248].

*Mənsurivar gəvəri məni dəre çəksələr,
Dəriş-şəfa dəvəm mən anı, dar bilmənam*
[4, s.249].

Nəsiminin qədim Şərq çalğı alətləri və muğam sənətinin incəlikləri barədə zəngin biliyi malik olduğu bəllidir. Onun müxtəlif qəzəl və tuyuqlarında bu barədə yətinəcə məlumat vardır. Şairin aşağıdakı qəzəli isə başdan-başqa muğam adları və təsniflərinin müxtəlif mənalı yozumları üzərində qurulmuşdur:

*Həsərət yaşdı hər ləhza qılır bənzimizi saz,
Bu pərdədə kim, nəsnə biza olmadı dənəz.*
"Üşşaq" meyvindən qıla ol işrət-"Növrüz",
Tu "Rasi" gələ "Cəng"-i-"Hüseyni" də sarafraz
[1, s.113].

Həqiqinin də lirik qəzəlləri ifadəsində muğam və təsnif adlarının müxtəlif anlamda hallandırıldığı qəzəllərə rast gəlinir. Nəsiminin yuxarıdakı qəzəldəki kimi başdan sonadək muğamın müxtəlif şöbələri xatırlanmasa da, hökm-

* Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu, Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru. E-mail: zeki_bayram@mail.ru

dar şairimizin musiqi biliyinin zənginliyindən soraq verən bir qəzəlinin bir beytinə baxaq:

*Qılışmam "Şahnaz" ılan "Üşşaq" şərhin dər
"Əraq",
Bu məqamından mən ol ədvərə müştəqam
yənə
[4, s.246].*

Birinci misrada "Rast" muğamının guşə-lərini xatırladan Həqiqi ikinci misrada həmin muğamı çox sevdiyini, hər zaman onu dinləmə-yə hazır olduğunu dilə gətirir.

İndi də Həqiqinin ayrı-ayrı Nəsimi qəzəl-lərinə yazdığı bənzətmə və nəzirələrə baxaq.

*Düşmə zəmana fikrinin dərdi-səriü xəyalına,
Olma həris dünyənin gəncinə, mülkü
malına.
Cənnəti-vəslilə dilbəri gəl tələb et ilahidən,
Cənnətə vasilə olmayan irməzənin vüsalına.
Xülq ilavü camal ilə mənədən apardı mənləyi,
Aforin ol cəmilənin xülqüləvü cəmalına.
Əhsən-i-hüsnü-sürətə səcdə gətir, ibadət et,
Ta biləsən bu surətənin hüsnü nədir, cəmallə nə
[4, s.246].*

İlk baxışdan çoxlarının diqqət yetirmədiyi bu qəzəlin Nəsiminin məşhur "Düşdü yənə dolı könlü gözələrinin xəyalına" misrası ilə başlayan qəzəlinə nəzirə olaraq yazıldığını deyə bilərik. Bu barədə daha aydın konkret fakt-sübutlar ol-masa da, qəzələrin ümumi ruhu bunu deməyə bizə əsas verir.

*Vəslilə-rüxün bəhasının beyinə cən verər
könlü,
Cənnəti-vəslilə istəyən kövünü məkanə tən
ədir.
...Hüsnü rüxün mələhəti şərhü bəyana
sığmadı,
Gəl kim, onun mələhəti şərhü bəyana tən
ədir.
Fərdi-vücudi-mütləq ol, gövhəri-laməkanı
bil,
Kim ki, yəqin bilir anı, zənnü gümana tən
ədir [2, s.376].*

Maraqlıdır ki, bu qəzəl də Nəsiminin əş-qəndə verdiyimiz eyni rədifli qəzəlinə bənzətmə kimi yazılmışdır, burada qafiyələr fərqli olsa da, qəzəllər vəznə bir-birinə çox bənzəyirlər.

Hətta "Hüsnü rüxün mələhəti şərhü bəyana sığ-madı" misrası ilə sanki Nəsiminin "Sığmazam" rədifli qəzəlinə, orda qoyulan mətləblərə işarə edildiyini [2, s.377] düşünmək də olar.

*Tabəndə yüzün təbiəti bədri-dücaə tən ədir,
Fərxəndə zülfin sayəsi zill-i-hümayo tən ədir
[5, s.148].*

Həqiqi də, Nəsimi kimi, eşqə könül verib ona bağlanmayı kamil insan saymır, yalançı və riyakar din dallallarından uzaq durmağı məsləhət bilir, nəfsinə sahib olmaq adamlara bu dünyanın eybəcərlik və çirkinlikləriylə uğraşan həşarət kimi baxır. O da bəzən rəməzlərlə danış-mağa üstünlük verir, insan üzündə həqiqi təliminin izlərini görür, hər adamın bu rəməz və işarələrini anlamağa qabil olmadığını bildirir, insan-da iç-bəsinət gözünün açılmasını, noticədə səbə-bi görmək bacarığını yüksək dəyərləndirir.

*İzzəti-eşq olan könlü müləftəni-cahan deyil,
Eşqə müqəyyəd olmayan talibi-laməkan
deyil.
Xilqəti-xəlqi-ələmin əmri cü kafü nün imiş,
Kim ki, bu rəməzi anlamaz, qabili-künfəkan
deyil.
...Zərqu riyası zahidin qabili-həzrət olmadı,
Zənnü güman içindədir, şübhəsi bigimən
deyil.
Gərçi simürq laməkan səndədir, ey bəşər, bu
gün,
Nəfsinə arif olmayan qabili-əşyan deyil.
Eşqi yolunda dilbərini başını qoy, Həqiqiya,
Kim ki, bu yolda başını qoymadı, canfəşan
deyil [4, s.248-249].*

Qəzəldə işlənən və bizim də seçdiyimiz söz və söz birləşmələrinin hürrufizm təlimi və Nəsimi poetik ənənələriylə birbaşa bağlı olması göz qabağındadır. O da maraqlıdır ki, eyni üslub və eyni qafiyəli, yalnız bəhrinə görə bir əz fərqlənən Nəsimi qəzəli də bu fikrimizi təsdiqləyir:

*Gərçi eynimdən nigara, surətənin pünhan degil,
Firqətindən yanaram kim, vəsilə hamsan
degil.
Ey könlü, nədən qatında razını faş eyləmə,
Əhli-ürfəndir bu razın məhrəmi, nədən
degil [1, s.134].*

Nəsimi divanında "Ey nuri-dilü didə, didarına müştəqəm" [5, l. s.530] misrasıyla başlayan bir qəzəl vardır ki, orada ifadə olunan bir çox fikir və ideyalar Həqiqinin "Müştaqam yənə" rədifli qəzəlinə sanki davam və inkişaf etdirilir. Özü də burada, hürrufizm təliminə uyğun olaraq, "yarın didarının həsrətindən", "sirrini faş etməsindən" və əşqin "dara çəkilmək arzusun-dan" danışılır:

*Talibi-yarəm əzəldən, yara müştəqam yənə,
Cənnətin küyində ol dildara müştəqam yənə.
...Əşqinin əsrarını faş etmişəm ələmdə mən,
Gəl, bu sirri gör kim, ol əsrara müştəqam
yənə.
...Çün Həqiqi də "yi-i-Mənsur əgər qılısam
nola,
Nəsiri-Mənsura heyran, dara müştəqam
yənə [4, s.245-246].*

Nəsiminin İraq divanında "Nagəhan könlümə düşdü şüri şər qovğayı-eşq" [1, s.125] və "Könlümün şahirini çün kim, eylədi yağmayi-eşq" [1, s.126] misralı qəzəlləriylə Həqiqi divanında rast gəldiyimiz "Əzəldə şövqə gətirdi məni hidayəti-eşq" [4, s.255] misrasıyla başlayan qəzəl arasında da bəzi oxşarlıq və səsləşmələr tapmaq mümkündür.

Nəsimi divanında rəməl bəhrində yazılmış "Ey həbibim, dilbər, ey sevgili yarım mənim" misrası ilə başlayan, sonadək mürcəiat-xitablardan qurulmuş çox orijinal bir qəzəl vardır:

*Ey güləndənim, güllüm, vey bülbulüm güllər
ilən,
İşratim, eysim, tərəbim, türfə əyyarım mənim.
Rəhatim, ruhüm, rəvanım, cən içində
sənmisən,
Qüvvətim, püştüm, pənahım, sirrü əsrarım
mənim.
...Sərvərin, şahım, əminisən hümayun
kəlgəlim,
Həm yənə səndən düzəlmüş uş bu bəzarım
mənim.
Cənnətim, hurum, nəimim, kövsəri mai-məin,
Görk içində gündən ayrı hüsnü-dildarım
mənim [5, l. s.294].*

Həqiqinin dövrümüzdə gəlmiş çixmış lirik qəzəlləri arasında yuxarıdakı qəzələ bənzətmə əlləndirə biləcəyimiz eyni vəznli, eyni rədif qafiyələrdən qurulmuş bir qəzəli göstərə bilərik. Maraqlıdır ki, qəzəl ideya və məzmun baxımından da Nəsimi poetik ənənələriylə bağlıdır.

*Ta əzəldən düşdü ol yar ilə bəzarım mənim,
Firqətindən ərsə çixdı nəleyi-zarım mənim.
Rəzi-eşqin canımın içində saxladım, vəli
Aqibət faş oldu gizli əsrarım mənim.
...Səndən ayrı olmasın, yarəb, bu çərxi-
ruzqar,
Gəl ki, sənənin dünyəvü üqbədə dildarım
mənim.
Çün Həqiqi gördü ol məşuqənin rüxsarım,
Dövlətü iqbala yetdi baxtı-bidarım mənim
[4, s.250-251].*

Bu baxımdan yanaşsaq, Həqiqi divanında olan qəzəllərin çoxunun Nəsiminin bu və yaxud başqa qəzəlinə bənzətmə yazıldığını deyə bilərik. İstər vəzn və qafiyə, istərsə də ümumi məzmun və ideya baxımından bir-birinə çox bənzəyirlər. Məsələn, Nəsiminin

*Firqər içində yürəgim gör ki, na yara-
yarədir,
Bağrımı gör bu qüssədən, kim necə para-
parədir [5, l. s.294].*

– beytiylə başlayan qəzəlinə Həqiqinin bənzətmə kimi yazdığı bir qəzəlinin də olduğunu burada qeyd etməliyik. Bəhr-ölçü baxımından fərqli olsalar da, qafiyə və məzmunca oxşarlıq göz qabağındadır.

*Yarın cəfayə-qəmzəsi canımda yarədir,
Ahu fəraq əlində çiğər para-parədir.
...Məhşər günündə məskən dəril-xüld imiş,
Ol abidin ki, qibləsi rüxsari-yarədir.
Qanımdan əsrüdi çün anın jinə gözələri,
Cənn həmişə meyli ol çeşmə-xumarədir.
Yarəb, nədir ki, könlüm irtişmə vüsalına,
Peyvəstə dəği-həsrəti bağrımda yarədir.
...Çün zərərdir Həqiqi, anın hüsnü əftab,
Məhtab cəvrətində nəçük kim, sitarədir
[4, s.253].*

Nəsiminin türk diyanında əruzun rəməl bəhrində yazılmış "Gerçəkmiş" rədifli məşhur bir qəzəl vardır. Hürufizim təliminin bəzi işarə-terminlərinin yer aldığı, özünəməxsus dili və üslubuyla seçilən bu qəzəla da Həqiqinin nəzirə qəzəl yazdığı qeyd etməliyə. Həm ölçü-bəhr, həm də ideya-məzmun baxımından çox oxşar olan həmin qəzəllərə baxaq:

*Ləbinə əhli-nəzar can dedilər, gerçəkmiş,
Ağzına nöqtəyi-pünhan dedilər, gerçəkmiş.
...Adəmin surətina səcdə qılanlar ki, səni
Gördülər, surət-i-rəhman dedilər, gerçəkmiş
[1, I, s.418].*

Həm forma, həm də məzmunca oxşarlıq və səsleşməni yaxından izləmək üçün indi də bu qəzələ nəzirə yazılmış Həqiqi qəzəldən bir neçə beytə diqqət edək:

*Ağzını qönçəyi-xəndan dedilər, gerçəkmiş,
Xəti-rixsarı rəyhan dedilər, gerçəkmiş.
Lövli-məhfuzünü ta gördü kəlam əhli sənin,
Ayət-i-vəchini Qur'an dedilər, gerçəkmiş.
...Zövqi-eşqin ki, qəmi-dünyavü üqbəyə
dayar,
Bu könlü taxtına sultan dedilər, gerçəkmiş.
...Əhli-təqva ki, sücud etlədi vəchində sənin,
Sacidi-surət-i-rəhman dedilər, gerçəkmiş
[4, s.255].*

Yeri gəlmişkən, Qazi Bərhanəddinin diyanında "Gerçəkmiş" rədifli bir qəzəl vardır ki, fikrimizcə, Nəsiminin də həmin qəzəldən təsirləndiyini və rədif sözlərə yalnız bir hərf artırmaqla məzmununda ciddi dəyişiklik etdiyini, olduqca orijinal bir klassik şeir örnəyi yaratdığını cəsarətlə söyləyə bilərik. Həqiqinin Qazi qəzəlinə bələdliyi haqda heç bir söz deyə bilmərik, amma onun Nəsimi qəzəldən təsirləndiyi və ona nəzirə olaraq yuxarıdakı qəzəli qələmə aldığı şübhəsizdir.

Nəsimiyə Həqiqinin lirik qəzəlləri arasında səsleşmə və bənzərliklər o qədərdir ki, çox zaman onları fərqləndirmək çətin olur. Hətta bəzi olyazma nüsxələrində iki şairin şeirləri

nin bir yerdə olduğunu da görmək olar. Təsədüf deyil ki, bugünkü ədəbiyyat tarixi və müntəxəbatlarında da bu kimi hallarla qarşılaşırıq. Məs.

*Nəsimi əsərlərinin II cildində
Cəmalın qibleyi-sübhən degilmi?
Yücedun məzhəri-insan degilmi?
Birdir ərşi-mühiti-qülhüvələh,
Kəsi kim, bilmədi heyran degilmi?
Nəməz zikrü ərkanü ibadət,
Saçın küfründə xoş iman degilmi?
Müqəllid çünki bilməz elmi-tövhid,
Müvəhhid olmadı, nədan degilmi?
[5, s.205-206]*

– misraları ilə başlayan bir qəzəl vardır. Həqiqinin əlimizdə olan əzəsaylı şeirləri arasında oxşar misralarla başlayan bir qəzələ də rast gəlirik. Maraqlıdır ki, eyni qafiyələrdən qurulmuş, eyni ölçülü və oxşar məzmunlu hər iki qəzəlin ilk beytləri çox bənzər olsa da, sonrakı beytlər bir-birini təkrar etmir, yəqinə fərlənirlər. Bu da o deməkdir ki, Həqiqi öz qəzəlini Nəsiminin haqqında danışdığımız qəzələ nəzirə kimi yazmışdır.

*Cəmalın rövzeyi-rizvan deyilmi?
Dodağın çeşməyi-heyvan deyilmi?
...Ruxü zülfün bəyazıla savadı,
Biri küfrü biri iman deyilmi?
...Dili-sərgəştə, ey sultani-alam,
Səninçün ta əhad heyran deyilmi?
Həqiqi kəşfi-əsrar edti mütləq,
Anı fəhm etməyə nədan deyilmi? [4, s.248]*

Nəticə. Göründüyü kimi, dövrümüzə gəlib çıxmış əzəsaylı Həqiqi qəzəlləri işçisində Nəsimiyə nəzirə və bənzətmə yazılmış, yaxud da Nəsimi şeirlərinin, dolayısıyla hürufizmin təsiri duyulan xeyli qəzəllər vardır. Bu da onu göstərir ki, hələ öz sağlığında başlayaraq Nəsiminin şöhrəti və ədəbi nüfuzu çox geniş yayılmış, hətta dövrünün tanınmış hökmdar-sənətkarlarının yaradıcılığına da bu və ya başqa şəkildə təsirsiz ötürməmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. İmadəddin Nəsimi. İraq diyanı (Tərtib edən və ön sözün müəllifi: Qəzənfər Paşayev). Bakı, "Yazıçı", 1987.
2. Ə.Səfəri, X.Yusifli. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı, "Ozan", 2008.
3. M.Tarbiyat. Danışməndani-Azərbaycan. Bakı, Azərmasr, 1987.
4. XIII-XVI əsrlər Azərbaycan şeiri / Azərbaycan klassik ədəbiyyatı kitabxanası / 20 cildə, III c. Bakı, "Elm", 1984.
5. İmadəddin Nəsimi. Əsərləri (Ərəb əlifbasında, elmi-tənqidi mətnin tərtibi və müqəddiməsi Cahangir Qəhrəmanovundur). 3 cildə, I, II və III cildlər. Bakı "Elm", 1973.
6. İsa Həbibbəyli. Cahana şigəyan Azərbaycan şairi. Bakı, "Elm və təhsil", 2019.

NASIMI AND JAHAN SHAH HAGIGI

Summary

The article discusses the influence of great Azerbaijani poet İmadəddin Nəsimi to the creativity of Azerbaijani ruler-poet Mirza Jahan Shah Hagigi. It is proved by facts that lyrical ghazals by the ruler of the Karakoyunlu dynasty Jahan Shah Hagigi who wrote and created in the XV century, are imitative poem to Nəsimi's separate ghazals or similar to these works. It is shown by examples that Hagigi like Nəsimi, promoted the ideas of Hurufism movement in his ghazals, and did not hesitate to die for his beliefs and profession.

Key words: Nəsimi, Hurufism, Nəsimi, ghazal, Hagigi, imitative-ghazal

НАСИМИ И ДЖАХАН ШАХ ХАГИГИ

Резюме

В статье говорится о влиянии великого азербайджанского поэта Имадеддина Нəсими на творчество азербайджанского поэта-правителя Мирзы Джахан Шаха Хагиги. Доказывается фактами то, что лирические газели-двухстишия Мирзы Джахан Шаха Хагиги, правителя государства Каракоюнлу, жившего и творившего в XV веке, являются подражанием отдельным газелям Нəсими. Также показывается примерами то, что Хагиги тоже агитировал идеи религиозного течения хуруфизм в своих лирических газелях и даже не боялся казни как Нəсими за свои убеждения и вероучение.

Ключевые слова: Нəсими, хуруфизм, Нəсими, газель-двухстишие, Хагиги, подражание